

Storån i Falerum

Länsstyrelsen Östergötland | 010 223 50 00 | ostergotland@lansstyrelsen.se

Storån i Falerum | Åtvidaberg | Storåns HARO

Mathias Ibbe på en restaurerad delsträcka vid Falerum. Lars Gezelius

Projektområde

Storån vid Falerum, som ligger i Uknadalen, ingår huvudfåran Storån mellan Båtsjön och Åkervristen, Sträckan är ca 7,5 km lång med en fallhöjd på 29 m. Medelflödet vid utloppet i Åkervristen är 2,3 m³/s. Huvudfåran är skyddad genom Natura 2000-området Storån vid Falerum och ligger inom riksintresset Uknadalen. De limniska värdena utgörs av, raviner, forssträckor, hävdade mader, lekplatser för öring, samt delar med meandrande lopp och strandzoner med lövskog. Storån är klassad som nationellt särskilt värdefullt vatten.

Längst ned, från Åkervristen upp till Falerums reningsverk är ån omgiven av åker men det finns en skyddande lövträdsridå närmast vattnet. På grund av att Åkervristen har sänkts har ån skurit sig ned längre och längre ned i botten, vilket innebär att flodplanet numera utgör en terrass och att det främst är erosionsprocesser som dominerar. Terrasserna är idag uppodlade och utgörs av åkermark. Botten är ganska undulerande med en naturlig separation av riffle-poolsträckor. Detta är också en karaktär som finns i naturliga vattendrag. Att det finns här visar att erosionsprocesserna som nämns ovan har gått ganska långt och trots omfattande erosion har naturliga karaktärer byggts upp.

Från Falerum och upp mot Gärdserum domineras vattendraget av strömmande partier men med lugnare inslag. I en stor del av området finns en lövskogsdominerad ravinbildning runt ån och sannolikt har fåran ringlat sig fram betydligt mer förr och miljöns utseende indikerar att det varit en

Länsstyrelserna

lägre lutning tidigare. Även alsumpskog och kärrmarker finns. Sannolikt har det också funnits mer översvåmningsområden. Botten består av grus, sten och sand (bitvis). Här förekommer både korvsjöar och nipbildningar i anslutning till meanderloppet. Vattenvegetationen är sparsam. Genom Falerum gränsar ån delvis till tomtmark och bebyggelse, eller till lövskogsbestånd kring en ganska skyddad och skuggad fåra.

Nedanför Falerum är ån delvis omgrävd och kraftigt rensat och här löper ån i anslutning till bebyggelse och antropogena miljöer. Grus och finare material förekommer i relativt låg omfattning. Delar av området har tidigare varit indämt och det har också funnits flertalet verksamheter i området, bland annat färgerier, tegelbruk och vattenkraftverk. Relativt sentida (bland annat på 1980-talet) har en stor del av fåran grävts om, men sannolikt har fåran även historiskt sett varit ganska påverkad.

Den övre delen, från Kulla och upp mot till Båtsjön, domineras av lugnflytande vatten om en 4-6 m bredd och sannolikt är bottenmaterialet relativt fint. Större delen av lokalen kantas av öppna och delvis hävdade mader.

Strömstare och försärla häckar i området och kungsfiskaren ses tidvis. Storån är ett av Sveriges finaste stormusselvatten. I området finns ett reproducerande bestånd av den hotade arten tjockskalig målarmussla. Även flat dammussla, spetsig målarmussla, allmän dammussla och stor dammussla finns i Storån. Ån är också lekplats för öring som troligen är sjövandrande. Vid elfiske har öring, lake, mört, gädda och abborre fångats.

Storån ingick i ett LIFE-projekt, "Uc4Life" (2011-2016), för bevarande av den tjockskaliga målarmusslan. Restaurering av flera rensade strömsträckor och borttagande av ett partiellt vandringshinder gjordes i huvudfåran 2015.

Orsak till åtgärder

Storåns ekologiska status bedöms måttlig till följd av fysiska förändringar och övergödning. Vattendraget regleras till förmån för fr två vattenkraftverken vid Forsaström (uppströms området). Vattendraget är delvis omgrävt, rätat och rensat på flera platser. Nedre delen av åfåran är också nedsänkt ned mot Åkervristen (efter sjösänkningen) och har förlorat kontakten med det ursprungliga svämplanet. Vandringshinder finns idag högt upp i huvudfåran och på flera platser i biflöden.

Vad vi vill förbättra

Vi vill förbättra Storåns morfologi främst inom Natura 2000-området. Målet är att i möjligaste mån återskapa de idag rensade, omgrävda och nedsänkta partierna och på så vis öka och förbättra livsmiljön för akvatiska arter inom området, särskilt för öring och tjockskalig målarmussla. Åtgärderna bromsar vattnets rörelseenergi och skulle minska den kanterosion som pågår och minska mängden sediment som transporteras nedströms. Målet är att de aktuella sträckorna ska ha en god ekologisk status som återspeglas i god morfologi och höga tätheter av öring samt att den tjockskaliga målarmusslan kan sprida sig uppströms i vattendraget.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Vi planerar att tillföra sten och grus samt död ved till vattendraget. Vi kommer sedan att i möjligaste mån återställa planformen och morfologin inom nedre delen av sträckningen efter att de

tillstånd som krävs har erhållits. Det innebär att vattennivån höjs upp genom tröskling. Vi vill också öka lövträdsbeskuggningen av vattendraget på en del partier. För att påskynda etableringen av den tjocekskaliga målarmusslan kan också uppflyttning av målarmusslor vara aktuellt. Länsstyrelsen kommer att aktivt medverka vid den kommande omprövningen av tillstånden för kraftverken vid Forsaström. Detta är dock inte planerat att påbörjas förrän 2034 enligt förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft.

Planerad uppföljning

Vi planerar att följa upp med elprovfisken och kartering av stormusslor. Hydromorfologin på restaurerade sträckor kommer att följas upp med relevanta parametrar i biotopkarteringsmetoden. Vi kommer att följa vattenflödet i ån genom kontinuerlig flödesmätning.

I samverkan med

Åtvidabergs kommun
Storåns vattenråd.

Länkar

[Gustafsson, P \(2012\) förslag på åtgärder för att förbättra vattenmiljön i Storån i Falerum samt delar av Kapellån och Kisaån. Länsstyrelsen Östergötland \(2017\).](#)

[Bevarandeplan Natura 2000, Storån vid Falerum \(SE0230383\). Länsstyrelsen Östergötland](#)

[Tiblin P, Larson, P-E, Gezelius L, Hjalte U, Holmstand, L och Ibbe M \(2012\). Plan för restaurering av värdefulla sötvattensmiljöer i Östergötland. Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2012:14.](#)

[Lundberg, s. & Österling, M. \(red\). 2016. Målarmusslans återkomst – till nytta för människa, djur och natur. Handbok UC4LIFE. Länsstyrelsen Skåne län.](#)

[Storån vid Falerum. Kulturhistorisk utredning 2014. Länsstyrelsen Östergötland.](#)